

**Katarzyna Zborowska**

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica  
Szczecin  
ORCID 0009-0004-5884-8562

## SEKCJA MUZYCZNO-FONOGRAFICZNA KSIĄŻNICY POMORSKIEJ W SZCZECINIE

### KOMUNIKAT

Książnica Pomorska w Szczecinie kryje w swoich zbiorach nie tylko skarby piśmiennictwa, ale także unikatowe zbiory muzyczne. Od 1913 roku, kiedy to rozpoczęto w ówczesnym Stettinie gromadzenie nut i nagrań, aż do dziś, Sekcja Muzyczna Książnicy Pomorskiej kontynuuje swoją misję pielęgnowania tradycji muzycznej i udostępniania jej społeczności regionu i nie tylko. Z licznymi nutami, rękopisami, płytami i archiwaliami stała się miejscem, w którym harmonia dźwięków spleciona jest z historią Pomorza i jego twórcami.

Historia kolekcji muzycznej Książnicy Pomorskiej rozpoczyna się w 1913 roku, w dawnej szczecińskiej bibliotece miejskiej (Stadtbibliothek Stettin), kiedy zaczęto aktywnie gromadzić zbiory muzyczne, głównie nuty. Do 1945 roku do inwentarza wpisano ponad 9 tysięcy jednostek muzycznych, co stanowiło solidny fundament kolekcji. Po zakończeniu II wojny światowej, Biblioteka Miejska w Szczecinie kontynuując tradycje Stadtbibliothek, przejęła zbiory muzyczne zabezpieczone na terenie całego Pomorza Zachodniego. Z instytucji takich jak Archiwum Miejskie i Gimnazjum Mariackie w Szczecinie czy Kolegium Gröninga w Stargardzie, trafiły muzykalia, które stały się cennym zasobem nowej kolekcji muzycznej.

W 1959 roku zaczęto gromadzić także nagrania muzyczne, które stały się kolejnym cennym elementem kolekcji. W 1968 roku ówczesnej Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej nadano status biblioteki naukowej, w związku z czym 1 stycznia 1969 roku uzyskała ona prawo do krajowego egzemplarza obowiązkowego, który obejmował także nuty. Zbiory systematycznie się powiększały zarówno dzięki zakupom i darowiznom, jak i wymianie z innymi instytucjami.

Obecnie Sekcja Muzyczno-Fonograficzna wchodzi w skład Oddziału Muzyczno-Ikonograficznego, ten zaś jest częścią Działu Zbiorów Specjalnych Książnicy Pomorskiej. Jej zbiory to skarbnica przeróżnych muzykaliów, zarówno historycznych, jak i współczesnych. Rękopisy muzyczne, pochodzące głównie z terenu Pomorza Zachodniego, mają wyjątkową wartość dla muzykologów i historyków sztuki. Wśród nich znajduje się XV-wieczny mszał „nutowany”, zawierający przedtrydencką liturgię i chorał dawnej diecezji kamieńskiej. Jednak to XIX-wieczne autografy

kompozytorów szczecińskich, takich jak Carl Loewe, Heinrich Triest, Gustav Flügel, Friedrich Mecke oraz współczesnych, w tym Marka Jasińskiego, Janusza Stalmierskiego, Czesława Cupaka i Pawła Gruenspana, stanowią serce tej cennej kolekcji. Uzupełniają ją muzyczne materiały wtórne, takie jak odbitki litograficzne i powielaczowe, fotokopie oraz kserokopie materiałów rękopiśmiennych.

Książnica Pomorska może poszczycić się również cenną kolekcją starodruków muzycznych, które odzwierciedlają kulturę muzyczną dawnych wieków. Do najstarszych z nich należy mszał kamieński (*Missale Caminense*) wydany w 1506 roku w Schneebergu. Drukowane notacje z XVII i początku XVIII wieku zawierają głównie utwory kompozytorów należących do szczecińskiej szkoły kantatowej, takich jak Christian Spahn, Hieronimus Jennerich, Julius Ernst Rautenstein, Theophilus Andreas Volckmar czy Friedrich Gottlieb Klingenberg. Wiele z tych dzieł to prawdziwe unikaty, pochodzące z niskonakładowych druków okolicznościowych wydawanych m.in. z okazji wesel i pogrzebów nie tylko pomorskich władców, ale i mieszczan. Z kolei rzadkie wydania i pierwodruki z XVIII i XIX wieku zawierają utwory takich mistrzów jak Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven, Franz Schubert, Robert Schumann, Fryderyk Chopin i Franz Liszt.

Kolekcja zabytkowych druków muzycznych z XIX wieku zawiera wiele cennych pomezaników – pierwodruków i późniejszych wydań utworów m.in. Carla Loewego, Carla Adolfa Lorenza, Gustava Flügla, Heinricha Triesta, Ulricha Hildebrandta, Emilie Mayer. Szczególnie warta uwagi jest kolekcja muzyki operowej i kantatowo-oratoryjnej z pierwszej połowy XIX wieku, która powstała dzięki inicjatywie profesora gimnazjalnego Friedricha Ferdinanda Calo.

W kolekcji płyt znajdują się zarówno nagrania akustyczne, jak i elektryczne, a także kilka patefonowych rzadkości. Najstarsza płyta pochodzi z 1908 roku i zawiera nagranie Luízy Tetrazzini. Wiele wydawnictw pochodzi z renomowanych firm fonograficznych, takich jak Gramophone Co., Deutsche Grammophon, Telefunken, Columbia, Victor, Aprelevskij Zavod, a także z polskich wytwórni Syrena Rekord i Polskie Nagrania. Wśród wykonawców odnajdziemy śpiewaków światowego formatu, takich jak Enrico Caruso, Beniamino Gigli, Emmy Destinn czy Amelity Galli-Curci, a także pianistów – między innymi Ignacego Jana Paderewskiego, Artura Rubinsteina, Alfreda Cortot, Światosława Richtera czy Emila Gilelsa oraz skrzypków – Yehudi Menuhina, Fritza Kreislera, Carla Flescha i Dawida Ojstracha.

Kolekcja muzyczna Książnicy Pomorskiej obejmuje ponad 42 tysiące nut, blisko tysiąc rękopisów, około 21 tysięcy płyt analogowych, prawie 7800 płyt CD, ponad 200 muzycznych DVD oraz zbiór kilku tysięcy kaset magnetofonowych. Sekcja Muzyczno-Fonograficzna Książnicy Pomorskiej odgrywa ważną rolę w życiu kulturalnym regionu, zapewniając dostęp do dźwięków historii i kultury wszystkim – profesjonalnym i początkującym muzykom oraz melomanom.

Ponadto w Gabinecie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, mieszczącym się w najstarszym budynku Książnicy Pomorskiej, czytelnicy mają otwarty dostęp do wielkiej liczby książek o tematyce muzycznej, czasopism muzycznych, jak też do dokumentów życia społecznego, współczesnych i archiwalnych, które obrazują

głównie życie muzyczne regionu i kraju. Na miejscu dostępne jest także pianino, keyboard i stanowiska odsłuchowe. W Czytelni znajduje się także działający polifon na płyty metalowe, tzw. pozytywka oraz gramofon na płyty szybkoobrotowe uruchamiany przy szczególnych okazjach.

Sekcja Muzyczno-Fonograficzna prowadzi także działalność popularyzatorską dla różnych grup wiekowych. Muzyczne Ferie w Książnicy, zajęcia z muzykoterapii dla mam z dziećmi czy spotkania Senior w Operze są dobrze przyjmowane przez czytelników. Szkoły mogą zgłaszać klasy na zajęcia biblioteczno-muzyczne. Używamy także miejsca do prowadzenia kameralnych koncertów szczecińskim szkolom muzycznym czy na przykład Szczecińskiemu Chórowi Chłopięcemu „Słowiki”.

Dzięki staraniom Sekcji Muzyczno-Fonograficznej Książnicy Pomorskiej, dźwięki historii i kultury stają się dostępne dla każdego, kto pragnie poznać piękno muzyki i w pełni czerpać z bogactwa muzycznego dziedzictwa Pomorza Zachodniego. To miejsce, gdzie każdy pasjonat muzyki, niezależnie od stopnia zaawansowania, może odkrywać magię dźwięków i dalej pogłębiać swoją pasję. Wielka kolekcja muzyki, traktowana jako skarb kultury regionu, wzbogaca dziedzictwo kulturowe i jest źródłem inspiracji dla nowych pokoleń artystów i melomanów.

#### ABSTRAKT

Sekcja Muzyczno-Fonograficzna Książnicy Pomorskiej w Szczecinie od 1913 roku gromadzi unikatowe zbiory muzyczne, obejmujące nuty, rękopisy, płyty analogowe, CD, filmy muzyczne oraz kolekcje. Zbiory te stanowią nie tylko integralną część historii i kultury Pomorza Zachodniego, ale także wzbogacają dziedzictwo kulturowe kraju. Kolekcja zawiera autografy kompozytorów oraz starodruki muzyczne, a także bogaty zbiór płyt akustycznych, w tym nagrania światowej sławy wykonawców. Sekcja prowadzi również działalność edukacyjną i popularyzatorską, umożliwiając dostęp do dźwięków historii i kultury dla wszystkich miłośników muzyki, zarówno profesjonalistów, jak i amatorów.

Słowa klucze: zbiory muzyczne, biblioteka muzyczna, Książnica Pomorska, dziedzictwo kulturowe, Szczecin, muzyka, popularyzacja kultury, Pomorze Zachodnie

#### The Music and Phonographic Section of the Pomeranian Library in Szczecin

#### ABSTRACT

The Music and Phonographic Section of the Pomeranian Library in Szczecin houses a remarkable collection of musical treasures, including scores, manuscripts, records, and archives dating back to 1913. With a focus on nurturing musical traditions and making them accessible to the community, the section plays a vital role in preserving the cultural heritage of the region. The collection includes rare manuscripts from the West Pomeranian region,

autographs of composers from Szczecin, valuable musical incunabula, and a rich assortment of 19th-century music prints. The section also boasts a diverse collection of records, featuring performances by world-class musicians. Through outreach activities and educational programs, the section engages with various age groups, enriching the cultural life of the city. From historical manuscripts to contemporary recordings, the library's holdings serve as a treasure trove for musicologists, historians, and enthusiasts alike, enriching the cultural heritage of the region and beyond.

Keywords: music collection, music library, Książnica Pomorska, cultural heritage, Szczecin, music, popularization of cultura, West Pomerania

#### BIOGRAM

Katarzyna Zborowska – magister sztuki, kustosz i kierownik Oddziału Muzyczno-Ikonograficznego Książnicy Pomorskiej w Szczecinie. Pełni również funkcję przewodniczącej Koła nr 1 Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, działającego przy tej instytucji. Pasjonuje się sztuką i rzemiosłem, tworząc autorską biżuterię i hafty. Miłośniczka książek, muzyki oraz historii Pomorza Zachodniego, fascynuje się także kulturą i językami azjatyckimi oraz dziedzictwem kulturowym regionu.